

Тернопільська обласна бібліотека для дітей

Інформаційно-
бібліографічний відділ

Просвіта – світло, що не гасне

(до 150-річчя Всеукраїнського товариства «Просвіта»)

Бібліографічний нарис

Тернопіль 2018

УДК 061.2(477)

П-88

Просвіта – світло, що не гасне : до 150-річчя Всеукраїнського товариства «Просвіта» : бібліогр. нарис / Терноп. обл. б-ка для дітей ; підгот. Г. В. Ракоча.– Тернопіль, 2018. – 10 с.

Дане видання містить короткий бібліографічний нарис та бібліографію матеріалів про Всеукраїнське товариство «Просвіта».

Бібліонарис адресуємо широкому колу читачів.

Підготувала : Ракоча Г. В.

Відповідальна за випуск : Новіцька Н. С.

Дизайн : Іжко О. В.

«Просвіта» – світло, що не гасне»

ДО 150-РІЧЧЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»

Що ж таке Просвіта? Це та освіта, яка дає знання, але не з учнівських підручників, а мовою переконання у тому, що людина, яка себе поважає, має знати й інші життєві книги чи забуті історичні події та велетів, які творили ці події. Це свого роду смолоскип у темному лабіринті життя України, який не має права, йдучи обраним шляхом, залишати за собою темряву, а мусить на кожному крутому повороті запалити ліхтар, аби він світив іншим.

Це дуже непросто, і тому 150 років назад саме для цього була створена «Просвіта» – громадська організація, яка ставила собі за мету відкрити очі простим людям на речі, які вони мало розуміли і через це дозволяли над собою знущатися, використовувати та завойовувати їх. Головним завданням товариства було об'єднати людей навколо національної ідеї – всього українського – мови, освіти, культури, духовності – у велику потужну силу, яка мала би протистояти чужинським насаджуванням та піднестися до такої висоти, щоб кожен відчув себе частинкою великого організму, свою національну гідність і збагнув велику потребу існування нації, як окремого народу, єдність якого є основою основ. Так, ці чинники були закладені півтора століття тому, але не втратили своєї

актуальності і в наші дні. Але як їх донести до зматеріалізованого, збайдужілого та закомп'ютеризованого суспільства? Щирим, чесним, але наполегливим словом! Бо, як сказав мудрець, головне із прав людини – право на правду, а вже потім – на добробут і гідне життя.

Отже, і зараз немає більш важливого завдання, ніж те, щоб донести людям повні, перевірені і правдиві знання про історію свого народу, обов'язково враховуючи ті страшні помилки і поразки, що виникали через брак єдності – мовної, культурної, духовної. Аби не допустити їхнього жахливого повторення, щоб не вчитися на власних помилках, а вміти попереджувати їх. Саме на цьому завжди акцентує увагу українська «Просвіта», яка і з'явилася на противагу антиукраїнським і москвофільським течіям у культурному житті Галичини ХІХ ст.

Молода генерація галицької інтелігенції, а це майже 60 студентів на чолі з Анатолем Вахнянином, українським громадсько-політичним діячем, композитором, педагогом і журналістом у грудні 1868 року заснувала у Львові товариство з промовистою назвою «Просвіта».

Просвітяни відкривали свої читальні, вели курси для неписьменних, проводили «відчити» (*лекції*), вечорниці, ставили п'єси, а з 1891 року, окрім популяризації рідного слова, культури, почали займатись економічною діяльністю: створювали

рільничо-господарські та промислові спілки, позичкові та ощадні каси, крамниці, промислові та господарські школи. А також допомагали людям придбати якісне насіння, машини, створили страхову компанію, яка страхувала людей від пожеж. На своїх заходах вшановували пам'ять подвижників-патріотів, вчинки і слово яких є доброю наукою для кожного з нас. Варто лишень взяти їх за взірєць і жити по совісті. А такі були завжди в нашій історії. Один із них – адвокат і захисник громади, автор віршів і гуморесок, перекладач, фольклорист та етнограф, перший і єдиний за Австрії бургомістр-українець Тернополя – Володимир Лучаківський, який очолював повітову філію товариства «Просвіта», був співорганізатором українських товариств у місті: «Міщанське братство», «Приятелі музики», філії товариства «Рідна школа», з ініціативи та благословення якого збори «Просвіти» проходили саме в його адвокатській канцелярії, бо інших приміщень на той час у нашому місті не було.

Після створення у 1876 році повітової філії «Просвіти» в Тернополі робота по організації товариства лягла на плечі старшого вчителя учительської семінарії Олександра Барвінського, якого було обрано секретарем. Заступником голови був суддя Лев Шехович, члени виділу – професор гімназії Петро Левицький і катехит учительської семінарії Северин Навроцький. У 1884 році в нашому краї з'явилася потужна просвітницько-духовна громадська організація

«Руська Бесіда». Появилися нові друковані видання, відкрилися хати-читальні, надавався пріоритет у викладанні української мови, а також піднявся статус руської (української) мови у православних церквах.

На чолі цього руху стояли народовці, які намагалися мирно співіснувати з офіційною австро-угорською владою, розвиваючи при цьому українську громаду. Саме тому в Західній Україні товариство пропрацювало 70 років.

А після Першої світової війни «Просвіта» започаткувала Український кооперативний рух. Він допоміг багатьом українцям Галичини поліпшити свій матеріальний добробут. Товариство заснувало народний театр, кінотеатр, книгарні та торгове училище, допомагало українським вчителям, письменникам, студентам, людям мистецтва.

«Просвіта» 150 років була з народом, просвітлювала дорогу мільйонам і ніколи не робила неправильних кроків. Опиралося багато, але потім дякували. Бо світочами її завжди були Христос, який казав «І правда вас вільними зробить» (Івана 8:31,32), Тарас Шевченко — «Свою Україну любіть, За неї Господа моліть»... Сучасна тернопільська «Просвіта» й далі йтиме шляхом правди, щирого слова та відкритих вчинків.

Література про «Просвіту»

Книги

«Молода Просвіта» Тернопільщини : методичний посібник. – Тернопіль : Джура, 1997. – 72 с.

Палуб'як, Б. Білецькій «Просвіті» – 120 звитяжних весен : історико-публіцистичного характеру / Б. Палуб'як.– Тернопіль : Джура, 2007. – 752 с.

* * *

Бармак, М. Наш край – Тернопільщина / М. Бармак, О. Бармак.– Тернопіль, 1998. – 168 с.

Про «Просвіту» : С. 75–76.

Бойцун, Л. Тернопіль у плині літ : історико-краєзнавчі замальовки / Л. Бойцун.– Тернопіль : Джура, 2010. – 392 с.

Про «Просвіту» : С. 5; 93; 148; 152; 206–209; 213; 216; 220; 222; 235;238; 246; 262; 266; 295; 333; 335.

Букавин, І. Історія Тернопілля. Наш край з найдавніших часів до наших днів / І. Букавин.– Тернопіль : Астон, 2004. – 104 с.

Про «Просвіту» : С. 47.

Дуда, І. Тернопіль. 1540–1944 : історико-краєзнавча хроніка / І. Дуда.– Тернопіль : Навчальна книга – Богдан , 2010.– Ч. 1.– 296 с.

Про «Просвіту» : С. 97–98.

Окаринський, В. Тернопіль : місто, люди, історія (від давнини до 1991року) / В. Окаринський.– Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2017.– 512 с.: іл.

Про «Просвіту» : С. 226–227.

* * *

Тернопілля – 95 : регіональний річник. Тернопіль : Збруч, 1995.– 800 с.

Про «Просвіту» : С.21.

Тернопіль. Погляд крізь століття : історія міста очима емігрантів. – Тернопіль : ред.-видав. відділ управління по пресі, 1992.– 204 с.

Про «Просвіту» : С. 101.

Тернопільський енциклопедичний словник.– Тернопіль : Збруч, 2008.– Т 3 : П–Я.– 708 с.

Про «Просвіту» : С. 149–150.

Тернопільщина. Історія міст і сіл : у 3-х томах.– Тернопіль : Терно-граф, 2014.– Т. 1.– 668 с. : іл.

Про «Просвіту» : С. 79.

Статті

Андрусак, М. «Просвіти» армія іде! : як відзначали 70-літній ювілей «Просвіти» : фрагмент із докум.-худож. повісті : [у 1938р.] / М. Андрусак // Слово Просвіти. – 2018.– 16–22 серп. –С. 10–11.– (З блокнота письменника).

Антонюк, І. Науково-практична конференція «Кременецька «Просвіта» в національно-культурному житті українського народу» : [до 100-річчя з часу заснування] / І. Антонюк // Слово Просвіти. – 2018. – 15–21 листоп.– С. 7.

Головин, Б. Такого змістовного дійства давно не було : [про 147-річчя Кременецької РО «Просвіта»] / Б. Головин // Слово Просвіти.– 2016.– 21–27 січ.– С. 4.

Гуцал, П. Першовитоки тернопільської «Просвіти» / П. Гуцал // Літ. Тернопіль.– 2010.– С. 106–109.

Ковалівна, Настка. Столиця мого дитинства : до 150-річчя створення «Просвіти» : [с. Нова Могильниця Теремовлян. р-ну] / Настка Ковалівна // Вільне життя плюс.– 2018.– 3 серп. – С. 1. – (Рядок з біографії краю).

Коваль, С. Учітеся, брати мої, думайте, читайте : [в облдержархіві діє виставка, присвячена 140-ій річниці створення Терноп. філії товариства «Просвіта»] / С. Коваль // Свобода.– 2016.– 15 лип.– С. 3.

Козелко, С. І книжечки в дарунок : [зустріч з головою Терноп. міського об'єднання «Просвіти» ім. Т. Шевченка Дарією Чубатою у центр. міській б-ці] / С. Козелко // Вільне життя плюс. – 2018. – 9 листоп.– С. 5.

Мочевус, Е. З Україною в серці : Казимир Ярема – людина козацького духу : [голова Терноп. рай. відділення «Просвіти»] / Е. Мочевус // Свобода.– 2016.– 8 квіт. – С. 3.

Оленич, Л. Від Олександра Барвінського до Якова Гніздовського : до 150-річчя заснування товариства «Просвіта» / Л. Оленич, Б. Мельничук // Вільне життя плюс.– 2018.– 25 трав. – С. 4.

Павлюк, П. До 150-річчя створення товариства «Просвіта» в Галичині : [Ю. С. Романчук – педагог, літературознавець, журналіст, письменник та ін.] / М. Павлюк, О. Манюк // Слово Просвіти. – 2018.– 11–17 жовт.– С. 4–5 : фот.

Павлюк, М. Тільки власна діяльність допоможе вибороти для себе наші права : [Володислав-Валентин Іванович Федорович – голова «Просвіти» 1873–1877 рр., народ. в с. Білинівка на Тернопільщині] / М. Павлюк, О. Манюк // Слово Просвіти.–2018.– 26 лип.–1 серп.– С. 7 : фот.– («Просвіти»–150!).

Савак, Б. Сторінки історії «Просвіти» в селі Денисові, що на Тернопільщині / Б. Савак // Слово Просвіти. – 2018.– 25–31січ.– С. 4–5 : фот. – («Просвіті»–150!).

Следзінська, Л. 100-літтю Кременецької «Просвіти» присвячується / Л. Следзінська // Слово Просвіти.– 2018.– 27 верес.–3 жовт.– С. 7 : фот.

Чубата, Д. Хай не згасає смолоскип / Д. Чубата // Вільне життя плюс.–2013.– 6 груд.– С. 2. – (До 145-річчя «Просвіти»).

Шот, М. Роль «Просвіти» в розбудові українського життя неоціненна : 140 років тому в Тернополі заснували філію знакового товариства / М. Шот // Урядовий кур'єр.– 2016.– 16лип.– С. 7.– (Дата); Вільне життя плюс.– 15 лип.– С. 5.

Ярема, Н. Під прапором «Просвіти» / Н. Ярема // Свобода.– 2017.– 8 груд.– С. 2 : фот. – (До 149-річчя).

Вєбліографія

1.Товариство «Просвіта» (1868—1939) [Електронний ресурс] : матеріал з Вікіпедії. –Режим доступу : [https://uk.wikipedia.org/wiki/Товариство_«Просвіта»_\(1868—1939\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Товариство_«Просвіта»_(1868—1939)) .– Назва з екрана.

2.Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка [Електронний ресурс] : матеріал з Вікіпедії. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>.– Назва з екрана.

3. Історія Просвіти України [Електронний ресурс] // Джерело : Просвіта.– Режим доступу :

http://prosvita.rv.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=218&Itemid=81.– Назва з екрана.

4.Слово про Подільську «Просвіту» [Електронний ресурс] // Джерело : Слово Просвіти.– Режим доступу : <http://slovoprosvity.org/2016/05/26/slovo-pro-podilsku-prosvitu/>.– Назва з екрана.

**Зауваження та пропозиції
просимо надсилати на адресу:**

Наші контакти :
Тернопільська обласна бібліотека для дітей
вул. Коперника, 17
м. Тернопіль
Інформаційно-бібліографічний відділ
т. 25–39–41,
E-mail: chbibl@ukr.net